

dehant, sedentes secus pedes eius: quod stabilitatem, & profundam humilitatem designat: & uiuere ex omni uerbo, quod procedit de ore dei. Qui in negotio actionis, multum rebus terrenis occupati, impliciti, & distracti uiuunt: pijs tamen, ut sunt opera misericordiae, iustitiae, rei familiaris, honestae occupationis, & similia. Et istorum & illorum uita bona est: sed illorum, quam istorum melior. Ac dominus in utro rûq; hospitio diuersatur. Illi, uni quod uerè est, & quod aliter esse non potest, iugiter hærent & uniuntur, & audiunt in parabola sui, Vnum est necessarium, uno est opus, unius est necessitas. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. ubi per τὴν ἀγαθὴν μερίδα, id est ipsam bonam partem, partem meliorem intelligimus: aut certe αὐταγαθὴν, id est seipsa & absolute bonam: quæ plus quam bona, immo plus quam optima est. Et quare non auferetur: Quia contemplatio in altera uita non finitur: est enim hæc beatorum uita, quæ nobis in hac uita incipit, & incrementum sumendo proficit: at nunquam in hac uita est perfecta, sed in altera consummatur. Actio uero in hac uita incepta progreditur, ac etiam terminatur. Qui autem in actione uiuunt, hi uarijs curis, & solitudinibus distrahuntur: & audiunt in figura sui, id: Martha, Martha, sollicita es, & turbaris erga plurima: hoc est, tumultuaris circa multa. Quod Martha de Maria conqueritur: hoc indicat actiuos conqueri solitos de contemplatiuis, & illis propemodum indignari, quod in agendis sese non exerceant. Deus autem utranque uitam nouit, & probat meliorem. Porro hic quaeri solet, an Maria soror Marthæ, fuerit publica ille peccatrix. Ex euangelio non est facile intelligere illam fuisse peccatricem, sed puritatis & uitæ angelicæ affectatricem, contemplationis speculum, & uitæ cum deo unitiua, quæ perfectissima est, specimen quoddam. Sentiat tamen quisque ut uelit: quod nobis uisum est, diximus, candido lectori suum relinquentes iudicium. Annuat igitur nobis CHRISTVS IESVS utriusque uitæ hospes optimus, ut assistamus ei cum Maria, firma stabilitate cordis, & humilitate adhaerentes illi, & laudem & gloriam dantes. Quod si non possumus ad tam sublimia conscendere, saltim cum Martha in obsequijs piorum operum illi placeamus: nam est per quem patrem omnium, patrem cœlestem & deum consolationum cognoscimus, quem per ipsum, & cum ipso in spiritu sancto decet in omni uita laus omnis, & honor, & gloria in perennia, & plus quam perennia seculorum secula. Amen.

CAPVT VNDECIMUM.

97

IT factum est cum esset in quodam loco oras, ut cessauit, dixit unus ex discipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare, sicut docuit Ioannes discipulos suos. Et ait illis: Cum oratis, dicite: Pater, sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis peccata nostra: siquidem & nos dimittimus omni debenti nobis. Et ne nos inducas in tentationem. ¶ Et ait ad illos: Quis uestrum habebit amicum, & ibit ad illum mediâ nocte, & dicet illi: Amice, comoda mihi tres panes, quonia amicus meus uenit de uia ad me, & non habeo quod ponam ante illum. & ille deinde respondens dicat: Noli mihi molestus esse: iam ostium clausum est, et pueri mei mecum sunt in cubili, non possum surgere & dare tibi. Et si ille perseverauerit pulsas: dico uobis, etsi non dabit illi surgens, eo quod amicus eius sit: propter improbitatem tamen eius surget, & dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego dico uobis: Petite, & dabitur uobis: quærite, &

- 15 te, & inuenietis: pulsate, & aperietur uobis. Omnis enī qui petit, accipit:
 & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. ¶ Quis autē ex uobis patrē pe- 99
 tet panē, nunquid lapidē dabit illi? Aut piscē, nunquid pro pisce serpētem
 dabit illi? Aut si petierit ouū, nunquid porriget illi scorpionē? Si ergo uos
 cū sitis mali, nostis bona data dare filiis uestris, quanto magis pater uester
 20 cœlestis de cœlo dabit spiritū bonum petentibus se? ¶ Et erat eiiciens dæmo- 100
 nium, & illud erat mutū. Et cum eiecisset dæmonium, locutus est mutus, &
 admiratæ sunt turbæ. Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub prin-
 cipe dæmoniorū eiicit dæmonia. Et alii tentantes, signum de cœlo quære-
 bant ab eo. Ipse autem ut uidit cogitationes eorū, dixit eis: Omne regnum
 25 in se diuisum, desolabitur, & domus supra domum cadet. Si autem & Sata-
 nas in seipsū diuisus est, quomodo stabit regnū eius: quia dicitis in Beelze-
 bub me eiicere dæmonia? Si autē ego in Beelzebub eiicio dæmonia, filii ue-
 stri in quo eiiciūt? Ideo ipsi iudices uestri erunt. Porrò si in digito dei eiicio
 dæmonia, profecto peruēnit in uos regnū dei. ¶ Cū fortis armatus custodit 101
 atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet. Si autē fortior illo superueniens
 uicerit eum, uniuersa arma eius auferet in quibus confidebat, & spolia eius
 distribuet. Qui non est mecum, contra me est: & qui nō colligit mecum, di-
 spergit. Cū immūdus spiritus exierit de homine, perambulat per loca ina-
 quola, quærens requiē. Et non inueniens, dicit: Reuertar in domū meā un-
 35 de exiui. Et cum uenerit, inuenit eam scopis mundatā. Tunc uadit, & assu-
 mit septē alios spiritus secum nequiores se, & ingressi habitāt ibi. Et fiūt no-
 uissima hominis illius, peiora prioribus. ¶ Factum est autem cum hæc di-
 ceret, extollens uocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus uēter qui
 te portauit, et ubera quæ suxisti. At ille dixit: Quinimmo, beati qui audiūt
 40 uerbum dei, & custodiūt illud. ¶ Turbis autē concurrētibus, cœpit dicere: 102
 Generatio hæc, generatio nequam est. Signum quærit, & signū nō dabitur
 ei, nisi signum Ionæ. Nam sicut fuit Ionas signum Niniuitis, ita erit & fili-
 us hominis generationi isti. Regina austri surget in iudicio cum uiris gene-
 rationis huius, & cōdemnabit illos: quia uēnit à finibus terræ audire sapien-
 45 tiam Salomonis: & ecce plusquā Salomon hic. Viri Niniuitæ surgēt, in iudi-
 cio cum generatione hac, & condemnabunt illam: quia pœnitentiā egerūt
 in prædicatiōe Ionæ, & ecce plusquā Iona hic. ¶ Nemo lucernam accēdit, 103
 & in abscondito ponit, neque sub modio, sed supra candelabrum: ut qui
 ingrediuntur, lumen uideant. Lucerna corporis tui, est oculus tuus. Si ocu-
 50 lus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam
 fuerit, etiam corpus tuum tenebrosū erit. Vide ergo ne lumen quod in te
 est, tenebræ sint. Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens
 aliquam partē tenebrarum, erit lucidum totū, & sicut lucerna fulgoris illu-
 minabit te. ¶ Et cum loqueretur, rogauit illum quidā Phariseus ut præde- 104
 55 ret apud se. IESVS autē ingressus, recubuit. Phariseus autē cœpit intra se

reputās dicere, quare non baptizatus esset ante prandiū. Et ait dominus ad illum: Nunc uos pharisæi, quod deforis est calicis et catini mundatis: quod autem intus est uestrū, plenum est rapina & iniquitate. Stulti, nōne qui fecit quod deforis est, etiam id quod deintus est, fecit? Veruntamen quod superest, date eleemosynā, & ecce omnia mūda sunt uobis. Sed uæ uobis pharisæis, qui decimatis mētā & rutam & omne olus, & præteritis iudicium, & charitatem dei. Hæc autē oportuit facere, & illa non omittere. Væ uobis pharisæis, qui diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro. Væ uobis, quia estis ut monumēta, quæ non parent, & homines ambulantes supra, nesciunt. Respondens autem quidā ex legisperitis, ait illi: Magister, hæc dicens etiam contumeliam nobis facis. At ille ait: Et uobis legisperitis uæ: quia oneratis homines oneribus, quæ portare non possunt, & ipsi uno digito uestro nō tāgitis sarcinas. Væ uobis qui ædificatis monumēta prophetarum, patres autē uestri occiderunt illos. Profecto testificamini, quod cōsentitis operibus patrū uestrorū, quoniā quidē ipsi eos occiderūt: uos autem ædificatis eorum sepulchra. Propterea & sapiētia dei dixit: Mitam ad illos prophetas & apostolos, & ex illis occident, & persequentur: ut inquiratur sanguis omniū prophetarū, qui effusus est à constitutione mundi à generatiōe ista, à sanguine Abel usq; ad sanguinē Zachariæ, qui periit inter altare & ædem. Ita dico uobis, requiretur ab hac generatione. Væ uobis legisperitis, qui tulistis clauē scientiæ: ipsi non introistis, & eos qui introibant, prohibuistis. Cum autem hæc ad illos diceret, cœperunt pharisæi & legisperiti grauer insistere, & os eius opprimere de multis, insidiātes ei, & quærentes aliquid capere ex ore eius, ut accusarent eum.

ANNOTATIONES BREUES XLVI. CIRCA LITERAM CAP. XI.

2	sicut * &	à malo,	& infra.
4	regnum tuum,	9	amicus — meus
	* γενήθῃ τὸ θέλημα σου ὡς ἐρῶν ἢ ἐπὶ τῆς γῆς	11	dare tibi: — Et ille si p̄seuerauerit pulsans,
	fiat uoluntas tua	13	improbritatem
	sicut in cœlo & ī terra,		τηρ ἀναίσεαυ
5	quotidianum		impudentiam,
	τὸν ἐπιούσιον	13	inuerecundiam
5	hodie,		19
	τὸ καθ' ἡμέραν		habet necessarios.
	quotidie		χρῆζα
	16		indiget
6	siquidem & nos	16	Quis
	Ἐγὼ αὐτοὶ		τίνα
	quia & ipsi		Quem
	tentationem,	16	accusatiuus.
	* ἀλλὰ ῥύσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ	17	petet * ὁ ἦὸς filius
	sed libera nos		dabit
			ἐπιδώσει
			porriget
			21
			cum eiecisset
			ἐξεληθόντος
			cum exiisset
			24
			ut uidit
			εἶδὼς
			ut sciuit
			25 desolabitur,

60
 65
 70
 75
 80
 85
 90
 95
 100
 105
 110
 115
 120
 125
 130
 135
 140
 145
 150
 155
 160
 165
 170
 175
 180
 185
 190
 195
 200
 205
 210
 215
 220
 225
 230
 235
 240
 245
 250
 255
 260
 265
 270
 275
 280
 285
 290
 295
 300
 305
 310
 315
 320
 325
 330
 335
 340
 345
 350
 355
 360
 365
 370
 375
 380
 385
 390
 395
 400
 405
 410
 415
 420
 425
 430
 435
 440
 445
 450
 455
 460
 465
 470
 475
 480
 485
 490
 495
 500
 505
 510
 515
 520
 525
 530
 535
 540
 545
 550
 555
 560
 565
 570
 575
 580
 585
 590
 595
 600
 605
 610
 615
 620
 625
 630
 635
 640
 645
 650
 655
 660
 665
 670
 675
 680
 685
 690
 695
 700
 705
 710
 715
 720
 725
 730
 735
 740
 745
 750
 755
 760
 765
 770
 775
 780
 785
 790
 795
 800
 805
 810
 815
 820
 825
 830
 835
 840
 845
 850
 855
 860
 865
 870
 875
 880
 885
 890
 895
 900
 905
 910
 915
 920
 925
 930
 935
 940
 945
 950
 955
 960
 965
 970
 975
 980
 985
 990
 995
 1000

25	desolabitur,	49	plusquam Ionas	62	Hæc – autem
	ἐρημοῦται		est oculus – tuus.	63	primas cathedras
	præfens.	49	Si oculus		τῆν πρωτοκαθεδρίαν
25	supra		ὄταρ οὐρ ὁ ὀφθαλμός	63	præfidentiam
	ἐπί		Quādo igitur oculus		foro.
	super	50	simplex, * C &		ταῖς ἀγοραῖς
	& infra.	50	si autem	64	plurale.
25	cadet.		ἐπαρ δὲ		Væ uobis
	πίπτει		postquā autem		* γραμματῆς C φαρῖ
	præfens.	53	tenebrarum		σαῖοι ὑποκριταὶ
29	peruenit in uos		σκοταδῶν		scribæ & pharisæi
	ἐφθασί ἐφ' ὑμᾶς		tenebrosam		hypocritæ,
	præuenit ad uos	53	& sicut lucerna	64	parent,
31	auferet		fulgoris illuminabit te.		apparent
	ἄρει		ὡς ὄταρ ὁ λύχνος	67	q̄ portare nō possunt,
	præfens.		τῆ ἀστραπῆ φωτίζεις		δυσβάστακτα
32	distribuet.		ut quum lucerna	68	difficilia portatu
	διαδίδωσι		fulgore illuminat te		tangitis
	præfens.	55	apud se – IESVS		προσφαύετε
35	inuenit – eam	55	autem ingressus,		attingitis
35	mundatam		ingressus autem	70	quod consentitis
	* C κεκοσμημένον	55	cœpit intra se reputās di		C συνενδοκῆτε
	& ornatam.		cere quare nō baptiza		& comprobatis
36	spiritus		ἰδῶν ἐθαύμασεν (tus eēt 70		quidem ipsi
	– secum		ὅτι ὁ πρωτοεβαπτιστῆς		αὐτοὶ μὲν
36	nequiores		cū uidisset admirat⁹ est		ipsi quidem
	πονηρότερα	57	qd' nō prius lotus esset 73		inquiratur
	maligniores		catini		ἐκζητηθῆ
	& infra.	58	uestrum,	73	requiratur
37	prioribus.		uestri		effusus est
	τῶν πρώτων	58	iniquitate		τὸ ἐκχυνόμενον
	primis		πονηρίας	75	præfens.
38	dixit – illi.		malignitate		Ita
40	concurrentibus	58	Stulti,	77	ναί
	ἐπαθροισμένων		ἄφρονες		legisperiti
	conglobatis		imprudentes		οἱ γραμματῆς
41	hæc, – generatio		quod superest,	78	scribæ
44	audire	59	quæ adsunt		os eius opprimere
	ut audiret		τὰ ἐνόντα		ἄποσοματίξεν αὐτόν
45	hic,		quæ adsunt		os eius tentare,
	ὧδ' αἶ	61	qui decimatis		percontari eum
	aduerbium		ὅτι ἀποδεκατοῦτε	79	capere
	& infra.		quia decimatis		θηρεῦσαι
47	plusquam Iona		& infra		uenari

COMMENTARIVS IN CAPVT VNDECIMVM.

Est horum duorum uiuendi modorum figuras, subdit Lucas quo pa- 97
cto dominus suos orare docuit, dicens. **C** Et factum est cum esset in
quodam loco orans, ut cessauit, dixit unus ex discipulis eius ad eum:
Domine, doce nos orare, sicut docuit Ioannes discipulos suos, Et ait il-

22 **lis:** Cūm oratis, dicite: Pater, sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Pa
 23 **nem nostrum** quotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis peccata nostra: siquidē
 24 **& nos dimittimus** omni debenti nobis. Et ne nos inducas in tentationem. ¶ Quāuis
 orare sit utrique uitæ commune, magis tamen contemplatrici hæret. Et ita dominus
 ad eam uitam, quam probauit in Maria, hic orās instituebat discipulos, & se formam
 ac ideam illius uitæ faciebat. Ioannes docebat suos discipulos orare: sed ut seruos, nō
 ut filios. Dominus autem suos non ut seruos, sed ut liberos: qua libertate nos libe
 rauit in adoptionem filiorum dei: ut audeamus in ipso, & per ipsum statim in princi
 pio orationis nostræ deum appellare patrem nostrum, ut maxima sit futuræ exaudi
 tionis (si recte ac decenter oremus) fiducia. Et hæc orandi forma, in paucis differt ab
 ea quæ est Matthæi cap. 6. numero quinquagesimo primo, & deinceps. Et subdit Lu
 cas similitudinem, qua dominus & perseverantiam orationis suadet, & exauditio
 98 **nis fiduciam ingerit, dicens.** ¶ Et ait ad illos: Quis uestrum habebit amicum, & ibit
 ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes, quoniam ami
 cus meus uenit de uia ad me, & non habeo quod ponam ante illum. & ille deintus re
 spondens dicat: Noli mihi molestus esse: iam ostium clausum est, & pueri mei mecū
 sunt in cubili, non possum surgere, & dare tibi. Et si ille perseverauerit pulsans, dico
 uobis, etsi non dabit illi surgens, eo quod amicus eius sit: propter improbitatem ta
 men eius surget, & dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego dico uobis: Peti
 te, & dabitur uobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur uobis. Omnis enim
 qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. ¶ De amico secun
 dum carnem, proponitur hæc parabola. Ad quem amicus uenit media nocte, id est
 hora intēpestiua, requirens accomodato tres materiales panes, quibus alitur corpus,
 ut apponat alteri amico, qui illa hora superuenit. Qui negat id posse, quia sit in cu
 bili & pueruli ipsius cum eo. At si ille perseverauerit pulsans: tandem ipse importu
 nitate illius uictus surget, & dabit illi panes quotquot habuerit opus. Quod si non
 ob amicitiam: ad uitandum tamen fastidiū id faciet. De amico igitur temporalis, ad eū
 qui amat omnia, & nihil odit eorū quæ fecit, cōuertamus parabolā. Si quis ad ipsum
 uadat petens tres, non materiales, sed spirituales panes, quibus anima uiuit (fide siqui
 dem uiuit, spe, id est plena in deo fiducia, & charitate) nunquid is dicet, Noli mihi
 molestus esse: qui dicit, Petite & dabitur uobis: Nunquid dicet, Iam ostium clausum
 est, & pueruli mei mecum sunt in cubili, non possum surgere: qui non dormit, ne
 que dormitat, & qui dicit: Quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur uobis: Nequa
 quam sanè, sed dabit: quia ille est qui solus maxime potest, & maxime amat animas,
 & cui nullæ preces possunt esse importunæ, neque quisquam molestus precando:
 est enim quem solum omnis oratio & adoratio decet, immo quem nunquam fatis,
 aut oramus, aut adoramus: & ideo amat orationis perseverantiam, nec fastidit eam,
 99 **sed maxime quam ipse docuit, ut scriptum est:** Eructabunt labia mea hymnum, cum
 docueris me iustificationes tuas. Ergo oremus, & cum fiducia, & persistamus in
 oratione: id quod ad omnem uitam, sed maxime ad eam, quæ in sancto uersatur o
 cio, pertinet. Aliam hic similitudinem (aperiente Luca) proponit dominus, dicens.
 ¶ Quis autem ex uobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi: Aut piscē,
 nunquid pro pisce serpentem dabit illi: Aut si petierit ouum, nunquid porriget illi
 scorpionem: Si ergo uos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis uestris, quanto
 magis pater uester cœlestis, de cœlo dabit spiritum bonum petentibus se: ¶ Pa
 nis, uires solidat: piscis carnes nutrit, & ouum sanguinem augmentat. Vires & ro
 bur, in ossibus: Sensus, in carnibus: Vita, in sanguine. Petenti ergo à carnali pa
 tre panem, nunquam illi porrigit lapidē, qui nequicquam corrosus, uires nunquam
 instaurare potest. Petenti piscem, nunquam porrigit serpentem, id est colubrum, qui
 etiam eius

etiam eius, carnes sanas non nutrit, sed tabefacit. Petenti in super ouum, nepam non porrigit, id est scorpionem, qui totum sanguinem repente uenenat ac inficit. Contra uertamus ergo parabolam ad patrem spirituum, à quo si petamus spiritualē panem, quo omnes animæ corroborantur uires: nunquid dabit indurationem, & cor lapideum? Si petamus piscem spiritualem, gratiam spirituali pani superuenientē, aut ipsum comitantem: nunquid dabit nobis furorem, & animi perturbationem? Si petamus spirituale ouum uiuificationi proximum, perfectam scilicet charitatem, in qua proxime uita consistit: nunquid dabit nobis mortale odium? Nequaquam, cum non solum sit pater, sed & omnium summè bonus, & super omne bonum, & ineffabiliter bonus pater. Si ergo patres qui mali sunt, nunquam illa facerent filijs suis secundum carnem: quanto minus ille qui supra modum, & plusquam summè bonus est filijs suis secundū spiritū, qui idem est pater & cōditor carnis & spiritus? Ergo omni fiducia petamus à patre coelesti, omne quod spiritum solidat, quod solidato superueniens ipsum comit & ornat, quod denique ipsum uiuificat: quia hæc oratio deo grata est, qui magis uult sine ulla proportionē spiritum bonum petētibus à se fidelibus suis dare, quam terrenus pater bonum corporis alimentum petentibus à se filijs suis. Mox subdit Lucas eiectionem demonij muti: quod typus eorum est, qui deum neque orare, neque laudare norunt, dicens. ¶ Et erat eijciēs dæmonium, & illud erat mutum. 100

» Et cum eiecisset dæmonium, locutus est mutus, & admiratæ sunt turbæ. Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum, eijcit dæmonia. Et alij tentantes, signum de cœlo quærebant ab eo. Ipse autem ut uidit cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum in se diuisum, desolabitur: & domus supra domum cadet. Si autem & satanas in seipsum diuisus est: quomodo stabit regnum eius, quia dicitis in Beelzebub me eijcere dæmonia? Si autem ego in Beelzebub eijcio dæmonia, filij uestri in quo eijciūt: Ideo ipsi iudices uestri erunt. Porro si in digito dei eijcio dæmonia, profecto peruēnit in uos regnum dei. ¶ Simile signum ponit Matthæus capite nono, numero octogesimo quarto. Sed & quod magis ad hoc pertinere uidetur, capite duodecimo, numero centesimo decimo octauo, ubi & ille subdit responsonem domini ad blasphemias cogitationes eorum, quæ & hic ponitur. Et subdit hic Lucas dominum dixisse. ¶ Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet. 101

» Si autem fortior eo superueniens uicerit eum, uniuersa arma eius auferet, in quibus confidebat, & spolia eius distribuet. Qui nō est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit. Cum immundus spiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquosa, quærēs requiem, & non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam unde exiui. Et cum uenerit, inuenit eam scopis mundatam. Tunc uadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se: & ingressi habitant ibi. Et fiunt nouissima hominis illius, peiora prioribus. ¶ Fortis armatus, diabolus. Atrium eius, anima possessa. Pax est diabolo, cum ei non infertur bellum: sed non est pax animæ, cui iuge infertur flagellū. Fortior superueniēs, CHRISTVS dominus. Vincit fortem armatum, cum ab homine uicijcit, extrudit, expellit diabolus. Uniuersa arma eius aufert, cū omnes nocendi uires eius elidit, potestatem tentandi, suggerendi mala, & ad ea incitandi: hæc enim sunt arma eius. Spolia eius distribuit: cū animas à faucibus cruentissimi prædonis ereptas, deo restituit. CHRISTVS colligit: quia omnia ad unum, quod solum est necessarium, qui ipse deus est, unit: & nullus est cum eo, qui hoc non faciat: sed est aduersarius eius, qui à deo separat, & ad multitudinem dispergit atque diffundit. Immundus spiritus, idem qui & fortis armatus. Exit ab homine: cum aut desistit à tentatione, aut eiectus desinit occupare. Ambulat per loca inaquosa, cum offendit fortes animas & minime molles, sed suis tentationum conatibus, suggestionūq;

machinis, & inflammatis concupiscentijs uiriliter resistentes. Non inuenit requiem: quia quies & pax eius (quæ non est pax, sed quid bello funestius) est cum uicit, & atrium suum nullo sibi reluctantante possidet. Vult redire in domum unde exiit: qui animã, in qua prius uicta, mansionem habuerat, repetit. Quam inuenit scopis mundatã, cum legis purificationibus expiata fuerit, gratia CHRISTI adiuta, nouis que charismatibus adornata: quam diffidit tunc malignus per se posse prioribus tentationibus illaqueare. Ideo confugit ad alios spiritus nequiores se, & assumptis septem spiritibus, qui septiformis spiritus præsidia expugnent, aggreditur eam. Quæ si uicta fuerit, habitabit ibi, aut per peccati possessionem, aut per occupationem, terrificam que uexationem. Estque nouissimus status hominis illius deterior, difficilius que reducibilis ad salutem, priore. Et hæc quoque tractauit Matthæus capite duodecimo, numero centesimo uigesimo quarto. Vbi uero dominus hæc locutus est contra blasphemias illorum, qui sanctum dei blasphemauerant: prorupit quædam mulier in eius benedictionem, ut subdit Lucas, dicens. ¶ Factum est autem cum hæc diceret, extollens uocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus uenter qui te portauit, & ubera quæ suxisti. At ille dixit: Quinimmo, beati qui audiunt uerbū dei, & custodiunt illud. ¶ Beatus (inquit) uenter qui te portauit, & ubera quæ suxisti. Cum sic mater beatificatur, propter illum quem portauit & quem lactauit, beatificatur: quare magis ille, & merito quidem, quam ipsa beatificatur: uterque tamen beatificatur. Voluitque hic dominus matrem suam publica uoce beatificari, & id responsione sua confirmare: cum ea prima sit, & maxime omnium uerbum dei audientium, & custodientium illud, & ideo audientium & custodientium beatissima: sed & insuper quia dei uerbum, deo consubstantiale, & coæternum genitori genitum, in suo uirgineo utero portauit, & uirgineis uberibus lactauit, omnes alias matres beatitudine antecedit. Respondit autem dominus: Quinimmo, siue μενοῦνγε, τούτοις μάλλον μέρῳ, id est, potius igitur: quo uerbo beatitudinem illius testatur. Nam hoc totum perinde est ac si dixisset: Beatus quidem uenter ille, & beata uiscera: sed potius beati qui audiunt uerbum dei, & custodiunt illud. A qua etiam beatitudine non excluditur, sed maxime & insignissime comprehenditur. Nam etsi beata quod CHRISTVM in suo uirgineo utero gestauerit, & sacro lacte pauerit: beator tamē in hoc quod audiuit uerbum dei, et custodiuit illud: imò quod semper audit & custodit, nā in utero portare & uberibus lactare, carnale est: audire autē uerbum dei & custodire, spirituale: beatus autem quod spiritum respicit, quàm quod carnem. nam carni nulla beatitudo aduenire potest ut caro est, nisi ratione spiritus. Vnde cognoscimus, & plus spiritui quàm carni tribuendum esse, & eminentiam excellentiamque audiendi uerbi dei, & illius custodiendi magnam esse, ut auerentur omnes ad attentam auditionem eius, & firmam custodiam. Deinde subdit Lucas, quod Scribis & Phariseis signum se pollicetur daturum dominus, dicens.

103 ¶ Turbis autem concurrentibus, coepit dicere: Generatio hæc, generatio nequam est. Signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ propheta. Nam sicut fuit Ionas signum Niniuitis, ita erit & filius hominis generationi isti. Regina Austri surget in iudicio cum uiris generationis huius, & condemnabit illos: quia uenit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis: & ecce plus quàm Salomon hic. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt illam, quia poenitentiam egerunt in prædicatione Ionæ: & ecce plus quàm Ionas hic. ¶ Generatio quam dominus nequam appellat, & quæ signum quærebat, scribarum erat & phariseorum. Quod ex Matthæo capite duodecimo, numero centesimo uigesimo secundo, ubi consimilia ijs quæ hic à Luca tractantur, cognoscitur. Ionas fuit signum Niniuitis: quod nisi crederent, acquiescerent que prædicationi ipsius, & à præterita conuersatione

uersatione respicerent, post quadraginta dies essent subuertendi: sic & CHRISTVS
 incredulis Iudæis signum fuit. Nam quia non respuerunt, poenitentiam u'e egerunt
 ut Niniuitæ, post quadraginta dies annorum, diuina ultioe à Romanis subuersi sunt.
 Sed & signum Ionæ in cetum ingredientis, & tertia die egredientis, uerissimum il-
 lis in CHRISTI dormitione, & descensu ad inferos, & tertia die resurrectione fuit si-
 gnum. Et hoc signum præcessit ipsorum subuersionem: sicut eiectio Ionæ è uentre
 ceti, subuersionis post quadraginta dies, comminationem. Et omnia, ut in Mat-
 thæo capite & numero præactis ac sequenti, sunt intelligenda. Deinde subdit Lu-
 cas parabolam de lucerna, quam sic elocutus est dominus. ¶ Nemo lucernam ac- 104
 cendit & in abscondito ponit, neque sub modio, sed supra candelabrum, ut qui ingre-
 diuntur, lumen uideant. Lucerna corporis tui, est oculus tuus. Si oculus tuus fue-
 rit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam fuerit, etiam corpus
 tuum tenebrosum erit. Vide ergo ne lumen quod in te est, tenebræ sint. Si ergo cor-
 pus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lu-
 cidum totum, & sicut lucerna fulgoris illuminabit te. ¶ Qui accendit lucer-
 nam, ipse dominus est. Mens, lucerna. Lumen, coelestis doctrina. Quæ ponitur su-
 per candelabrum, quando prodit in apertum ad illuminationem aliorum. Sub mo-
 dio uero poneretur, si sine usu contineretur. Oculus simplex, mens simplex, colum-
 bina, & mali nescia. Oculus nequã, mens uersipellis, uulpina, lupina, & omnis ma-
 li doliq; conscia. Lumen, oculi nequam, prudentia mundi, doctrina hominum. Et hæc
 sunt tenebræ, quæ animam & corpus totum reddunt tenebrosum. Et his similia po-
 nit Matthæus cap. sexto, numero quinquagesimo septimo. Subiungit Lucas de pha-
 risæo qui inuitauit dominum ad conuiuium, dicens. ¶ Et cum loqueretur, roga- 105
 uit illum quidam pharisæus, ut pranderet apud se. IESVS autem ingressus, recuba-
 it. Pharisæus autem coepit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset ante
 prandium. Et ait dominus ad illum: Nunc uos pharisæi quod deforis est calicis, &
 catini mundatis: quod autem intus est uestrum, plenum est rapina & iniquitate. Stul-
 te, nonne qui fecit quod deforis est, etiam id quod deintus est, fecit? Veruntamen
 quod superest date elemosynam, & ecce omnia munda sunt uobis. Sed uæ uobis
 pharisæis, qui decimatis mentã & rutam, & omne olus, & præteritis iudicium & cha-
 ritatem dei. Hæc autem oportuit facere, & illa non omittere. Væ uobis pharisæis,
 qui diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro. Væ uobis, quia
 estis ut monumenta quæ non parent, & homines ambulantes supra, nesciunt. Re-
 spondens autem quidam ex legisperitis, ait illi: Magister, hæc dicens etiam contume-
 liam nobis facis. At ille ait: Et uobis legisperitis uæ, quia oneratis homines oneribus,
 quæ portari non possunt, & ipsi uno digito uestro non tangitis sarcinas. Væ uobis,
 qui ædificatis monumenta prophetarum: patres autem uestri occiderunt illos. Pro-
 pterea testificamini, quod consentitis operibus patrum uestrorum, quoniam quidem
 ipsi eos occiderunt: uos autem ædificatis eorum sepulchra. Propterea & sapiëntia dei
 dixit: Mittam ad illos prophetas & apostolos, & ex illis occident & persequentur, ut
 inquiratur sanguis omnium prophetarum, qui effusus est à constitutione mūdi, à ge-
 neratione ista, à sanguine Abel usque ad sanguinem Zachariæ, qui periit inter alta-
 re & ædem. Ita dico uobis, requiretur ab hac generatione. Væ uobis legisperitis
 qui tulistis clauem scientiæ, ipsi non introistis: & eos qui introibāt, prohibuistis. Cum
 autem hæc ad illos diceret, coeperunt pharisæi & legisperiti grauius insistere, & os
 eius opprimere de multis, insidiantes ei: & quærentes aliquid capere de ore eius, ut
 accusarent eum. ¶ Cum loqueretur, ἐπὶ δὲ τῷ λαλήσαι, id est cum autem locutus es-
 set: non enim interrupit sermonem domini pharisæus. Qui postea miratus est intra

hominū calcandi, quā aliqua cognitione, reputationēque digni. De increpatione, ratione impositionis onerū populo, tractat Matthæus capite uigefimotertio, numero ducenteſimo duodecimo. De ædificatione ſepulchrorum prophetarum, tractat etiam Matthæus eodem cap. numero ducenteſimo uigefimoprimo. Quod adiicitur, Propterea & ſapientia dei dixit, id de ipſo domino intelligitur, qui eſt ſapientia dei quæ illa dixit: Quod & Matthæus aperte explicat capite uigefimotertio, numero ducenteſimo uigefimofecundo, inducens dominum dicentem: Ideo dico uobis: Ecce mitto ad uos prophetas, & ſapientes, & ſcribas: & reliqua quæ hic Lucas proſequitur. Ad dicitur: Væ uobis legisperitis qui tuliftis clauem ſcientiæ: ipſi non introiſtis, & eos qui introibant, prohibuiſtis. Clauis ſcientiæ, eſt intelligentia legis: quā ipſi tulerunt, aliam adiicientes: ac etiam prohibuerunt ſi qui uolebant ueram ſequi legis intelligentiam, ſuorum placitorum, decretorum & ſanctionum inſtituta ſequi cogentes. Quam & CHRISTVS erat clauis ſcientiæ legis, & prophetarum, quem negabant: & ideo tollebant, neque ipſi ad eum uenerant, ſed & uolentes ad ipſum intrare prohibebant. Et fortè harū maledictionum procella, multos multis temporibus ad noſtra uſq; inuoluit. Porrò quid eſt, Cum hæc autē ad illos diceret, cœperunt phariſæi & legisperiti grauiſſe inſiſtere, & os eius opprimere? Nunquid ocludere & obturare potuerunt os eius? Minime, & ſi id pro uiribus tentauerint de multis inſidiantes ei. Quid eſt ergo illud ἀποσωματιζερ, quod interpretis uertit, os opprimere? Hoc certe loco nihil aliud eſſe uidetur, quā percontari, & captioſe interrogare: ut ſic intelligamus: cœperunt grauiſſe urgere & percontari eum de multis, quo poſſent coarguere eum aliquid aut contra deum, aut contra legem, aut etiam ueritatem dixiſſe. Et hoc indicat id quod ſequitur, inſidiātes ei, & quærētes aliquid capere de ore eius, ut accuſarent eum. Si enim ocluſiſſent ei os, nequaquā ulterius quæſuiſſent aliquid capere ex ore eius, unde potuiſſent eum accuſare: quod nequaquam potuere. Et quomodo ipſi ſapientiæ quæ loquebatur, potuiſſent reſiſtere: cum ne diſcipulis quidem potuerint? Dabo (inquit) uobis os & ſapientiā, cui non poterunt reſiſtere & contradicere *Luc. 21.* re omnes aduerſarij ueſtri. Ergo ſoli ſapienti deo, immortalī & inuiſibili, patri & filio & ſpiritu ſancto, unī poteſtati, unī diuinitati, ſed trinæ beatitudinī, honor, poteſtas, & gloria in ſeculorum ſecula. Amen.

CAPVT DVODECIMVM.

Mltis autem turbis concurrentibus, ita ut ſe inuicem concul- 106
carent, cœpit dicere ad diſcipulos ſuos: Attendite à fermento phariſæorum, quod eſt hypocrifiſis. ¶ Nihil enim opertū 107
eſt, quod non reueletur: neq; abſconditum, quod non ſciatur. Quoniam quæ in tenebris dixiſtis, in lumine dicentur: 5
& quod in aſſe locuti eſtis in cubiculis, prædicabitur in tectis. ¶ Dico autem 108
uobis amicis meis: Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & poſt hæc nō habēt amplius quid faciāt. Oſtendā autem uobis quem timeatis. Timete eum qui poſt quā occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennā. 109
Ita dico uobis, hunc timeate. Nōne quinque paſſeres uæneunt dipondio, & unus ex illis nō eſt in obliuione coram deo? Sed & capilli capitis ueſtri oēs numerati ſunt: Nolite ergo timere, multis paſſeribus pluriſ eſtis uos. Dico autē uobis: omnis quicumq; conſeſſus fuerit me coram hominibus, & filius